

OM: lausuntopyyntö VN/5035/2018 (AQ21698 / 16.11.2020)

PÄÄESIKUNNAN LAUSUNTO LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI LAIKSI VALTIONEUVOSTON OIKEUSKANSLERIN JA EDUSKUNNAN OIKEUSASIAMIEHEN TEHTÄVIEN JAOSTA

1. Yleistä

Oikeusministeriö on viiteasiakirjalla pyytänyt Pääesikunnalta lausuntoa otsikon aiheesta. Hallinnonalalla sovitun toimintatavan mukaisesti Pääesikunnan lausunto annetaan puolustusministeriölle.

Pääesikunnan lausunto on valmisteltu oikeudellisella osastolla.

2. Pääesikunnan lausunto

Pääesikunnan näkemyksen mukaan esitysluonnoksen mukainen malli, jossa eduskunnan oikeusasiamiehelle on säädetty toimivalta asioihin, jotka koskevat puolustusvoimia, rajavartiolaitosta, sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa (211/2006) tarkoitettua kriisinhallintahenkilöstöä, vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain (556/2007) 3 luvussa tarkoitettua Maanpuolustuskoulutusyhdistystä sekä sotilasoikeudenkäyntiä, tukee hyvin eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan kertyneen puolustusvoimien toiminnan erityistuntemuksen hyödyntämistä jatkossakin ja siten edistää laillisuusvalvonnan tarkoituksen toteutumista.

Pääesikunta pitää hyvänä myös esitutkintaan liittyvien asioiden keskittämistä eduskunnan oikeusasiamiehelle esitysluonnoksessa kuvatulla tavalla ja perustein. Pääesikunta katsoo myös, että esityksen perusteissa on selventävästi todettu, että sotilasoikeudenkäynnit kuuluisivat edelleen oikeusasiamiehen valvontaan ja että sotilasoikeudenhoitoa voidaan pitää eräänlaisena jatkumona, jossa kurinpidollinen menettely ja sotilasoikeudenkäynti ovat mahdollisia vaihtoehtoja. Sotilasrikosprosessin alkuvaiheessa ei useinkaan ole vielä tiedossa, tullaanko asia lopulta käsittelemään sotilaskurinpitomenettelyssä vai sotilasoikeudenkäynnissä. Siksi on tärkeää valvoa koko sotilasrikosprosessia mahdollinen oikeudenkäynti mukaan lukien yhtenäisin perustein.

Pääesikunta viittaa myös eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksen 2019 johdosta annettuun puolustusvaliokunnan lausuntoon PuVL 5/2020 vp - K 15/2020 vp, jossa on tuotu esiin mm. eduskunnan oikeusasiamiehen varuskuntiin kohdistuvan tarkastustoiminnan merkitys. Oikeusasiamiehen kanslialla on pitkä kokemus ja toimiva konsepti varuskuntatarkastusten suorittamisesta ja mm. varusmiesten tapaamisesta niiden yhteydessä. Valiokunta pitää tärkeänä ulkoisen laillisuusvalvonnan ja sisäisen laillisuusvalvonnan läheistä vuorovaikutusta ja on lausunnossaan nostanut esiin oikeusasiamiehen ja puolustusvoimien välisiä hyviä käytänteitä tämän osalta. Lausuntonsa lopuksi puolustusvaliokunta kehottaa Puolustusvoimia edelleen kehittämään ja syventämään yhteistyösuhdettaan oikeusasiamiehen kanssa.

Esitysluonnoksen mukaan oikeusasiamies valvoisi myös rikosten esitutkinnassa käytettäviä salaisia pakkokeinoja sekä muita salaisia tiedonhankintakeinoja ja puolustusvoimien Pääesikunnan ja tiedustelulaitoksen harjoittamaa sotilastiedustelua. Sotilastiedustelua valvoo lisäksi erillinen tiedusteluvalvontavaltuutettu. Esitysluonnoksen mukaan Oikeuskansleri sen sijaan voisi vastaisuudessaakin valvoa esimerkiksi tiedustelutoiminnan strategista tasoa. Esityksen perustelujen mukaan tiedustelutoiminnalla ja salaisella tiedonhankinnalla on liityntöjä myös oikeuskanslerin harjoittaman laillisuusvalvonnan painopisteisiin. Oikeuskanslerin laillisuusvalvonnassa erityinen piirre on ylimpään hallitusvaltaan kohdistuva valvonta. Hallitusvallan toimilla on tiedustelun ja sen tuottaman tiedon hyödyntämisen strategisella tasolla huomattava merkitys ottaen huomioon sotilastiedustelusta annetun lain 2 luvun mukaiset sotilastiedustelun ohjausta ja seurantaa koskevat säännökset. Pääesikunta katsoo, että sotilastiedustelun prosessien valtioneuvostoon liittyvien osien valvonnan osalta oikeuskanslerin rooli on luonteva ja perusteltu.

Teknisenä huomautuksena esitysluonnoksen tekstiin pääesikunta toteaa, että sivulla 21 koskeva maininta hallitusvallan roolista "etenkin sotilastiedustelussa toimeksiantojen antajana" on epätarkka ja pääesikunta esittää kyseisen perustelutekstin lauseen korjaamista sotilastiedustelusta annetun lain 2 lukua vastaavaan muotoon.

3. Yhteenveto

Pääesikunnalla ei ole muuta huomautettavaa esitysluonnokseen, joka on puolustusvoimia koskevien asioiden käsittelyn osalta koettu tarkoituksenmukaiseksi ja toimivaksi. Pääesikunnalla ei siten ole esitysluonnoksesta muuta lausuttavaa.

Lisätietoja asiasta Pääesikunnan oikeudellisella osastolla antaa sotilas-

lakimies Katja Wallin, (katja.wallin@mil.fi).

Pääesikunnan päällikkö
Kenraaliluutnantti

Eero Pyötsiä

Puolustusvoimien asessori
Varatuomari, OTL

Tuija Sundberg

Tämä asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu.

LIITTEET

JAKELU

PLM
Jenni Herrala

TIEDOKSI

Christel Hägglund, Pääesikunta Oikeudellinen osasto